

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (поточна редакція від 01.01.2020). *Відомості Верховної ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?find=1&text=%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86#w1_4
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: закон України від 08.09.2005 № 2866-IV (в редакції від 19.12.2024). *Відомості Верховної ради України*. 2005. № 52. Ст. 561. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
3. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII (в редакції від 16.08.2024). *Відомості Верховної ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19?find=1&text=%D1%82%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2#w1_7
4. Білевич Н. О. Роль психологічної готовності до ризику у професійній діяльності жінок-поліцейських. *Юридична психологія*. 2018. № 2(23). С. 156–170.
6. Zhanatayeva, U., Muhambetova, K., & Saliyeva, A. (2014). Female police officers: Life plans and values. *Psychology and Psychiatry, Sociology and Healthcare, Education: International Multidisciplinary Scientific Conferences on Social Sciences and Arts (SGEM 2014)*, Vol. II, 311–317.
10. Osella, S., & Rubio-Marín, R. (2023). Gender recognition at the crossroads: Four models and the compass of comparative law. *Icon-International Journal of Constitutional Law*, 21(2), 574-602. doi: 10.1093/icon/moad045

Пантелєєва Мірабель Андріївна,

здобувачка ступеня вищої освіти
бакалавр Навчально-наукового
інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Чижов Денис Анатолійович,

професор кафедри конституційного
права Навчально-наукового інституту
права та психології
Національної академії внутрішніх
справ, доктор юридичних наук, доцент

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ДОТРИМАННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ НОРМ ТА ГАРАНТІЙ

Актуальність дослідження конституційних засад функціонування держави в умовах воєнного стану набуває особливого значення в контексті сучасних викликів, що постали перед українською державністю. Воєнний стан

як особливий правовий режим передбачає тимчасове обмеження конституційних прав і свобод громадян, що потребує ретельного аналізу з точки зору збереження балансу між національною безпекою та дотриманням основоположних демократичних принципів.

Конституція України як Основний Закон держави закріплює фундаментальні права та свободи людини і громадянина, які є невід'ємними та непорушними [1]. Однак стаття 64 Конституції України передбачає можливість обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного або надзвичайного стану, за винятком прав і свобод, передбачених частинами першою, другою статті 24, статтею 25, частиною першою статті 27, частиною першою статті 29, частинами першою, другою статті 40, частиною другою статті 55, статтями 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції [1].

Правове регулювання воєнного стану в Україні здійснюється відповідно до Закону України "Про правовий режим воєнного стану", який визначає правові засади введення, підтримання і скасування воєнного стану, повноваження органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій, права та обов'язки громадян у період воєнного стану [2]. Цей нормативно-правовий акт становить правову основу для функціонування державного механізму в умовах воєнної агресії та визначає межі можливих обмежень конституційних норм.

Введення воєнного стану в Україні у 2022 році внаслідок збройної агресії Російської Федерації актуалізувало питання практичної реалізації конституційних положень в умовах реальної воєнної загрози. Указ Президента України про введення воєнного стану став правовою підставою для застосування особливого правового режиму на всій території України [4]. Це рішення мало далекосяжні наслідки для функціонування всієї системи державного управління та реалізації конституційних прав громадян.

Особливої уваги заслуговує аналіз дотримання норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод в умовах воєнного стану [5]. Стаття 15 цієї Конвенції передбачає можливість відступу від зобов'язань у випадку війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, за умови, що такі заходи є вкрай необхідними і не суперечать іншим зобов'язанням за міжнародним правом. Україна як держава-учасниця цієї Конвенції має забезпечувати дотримання міжнародних стандартів захисту прав людини навіть в умовах воєнного стану.

Вплив воєнного стану на конституційні норми проявляється передусім у сфері обмеження окремих прав і свобод громадян. Зокрема, можуть бути обмежені свобода пересування, право на мирні зібрання, право на таємницю листування та телефонних розмов. Однак такі обмеження мають бути пропорційними загрозі національній безпеці та тимчасовими за своєю природою. Принцип пропорційності передбачає, що обмеження конституційних прав має відповідати меті їх запровадження та не може бути надмірним.

Особливого значення в умовах воєнного стану набуває питання захисту

майнових прав громадян. Закон України "Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану" регламентує процедури, за якими держава може здійснювати примусове відчуження приватного майна для потреб оборони [6]. При цьому важливо забезпечити дотримання конституційного принципу справедливої компенсації за відчужене майно та недопущення свавільного позбавлення власності.

Трудові відносини в умовах воєнного стану також зазнають істотних змін. Закон України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану" встановлює особливості регулювання трудових відносин, включаючи можливість мобілізації працівників для виконання робіт оборонного характеру [7]. Ці зміни мають узгоджуватися з конституційним правом на працю та забезпечувати захист трудових прав працівників навіть в умовах надзвичайної ситуації.

Функціонування органів державної влади в умовах воєнного стану потребує особливої уваги з точки зору дотримання принципу поділу влади. Концентрація повноважень у виконавчій владі, яка є характерною для періоду воєнного стану, має бути збалансована механізмами парламентського та судового контролю. Верховна Рада України зберігає свої конституційні повноваження щодо контролю за діяльністю виконавчої влади, включаючи право на скасування актів Кабінету Міністрів України.

Судова система в умовах воєнного стану стикається з численними викликами щодо забезпечення доступу до правосуддя та дотримання принципів справедливого судочинства. Евакуація судових органів з окупованих територій, зміна підсудності справ, особливості розгляду справ в умовах воєнного стану - всі ці чинники впливають на реалізацію конституційного права на судовий захист. Важливо забезпечити, щоб тимчасові обмеження не призвели до системного порушення права на справедливий суд.

Висновки дослідження свідчать про складність збалансування вимог національної безпеки та дотримання конституційних норм в умовах воєнного стану. Українська практика демонструє можливість збереження основоположних демократичних принципів навіть в умовах реальної воєнної загрози. Водночас існує потреба в постійному моніторингу та корекції заходів, що обмежують конституційні права, з метою недопущення їх надмірності та забезпечення їх тимчасового характеру.

Подальші дослідження мають зосередитися на розробці механізмів посилення захисту конституційних прав в умовах воєнного стану, удосконаленні процедур парламентського та судового контролю за дотриманням конституційних норм, а також на вивченні міжнародного досвіду функціонування демократичних інститутів в умовах надзвичайних ситуацій. Важливим напрямом є також розробка стратегії повернення до повного обсягу конституційних прав після завершення воєнного стану та запобігання інституційним деформаціям в постконфліктний період.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Власенко Д.А. Зарубіжний досвід забезпечення реалізації заходів правового режиму воєнного стану та можливості його використання в Україні. Вісник Кримінологічної асоціації України. 2024. Вип. № 2 (32). Ст. 396-404.
4. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 26.11.2018. № 393/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/2018#Text>
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 04 листопада 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
6. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012 № 4765-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>
7. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15 березня 2022 р. № 2136-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text>

Поважнюк Ксенія Олегівна,

здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра Навчально-наукової інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Халюк Сергій Олександрович,

завідувач кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В ЗАХИСТІ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ.

З початком повномасштабної збройної агресії РФ проти України в 2022 році звернення громадян України до Європейського суду з прав людини (далі ЄСПЛ) через порушення конституційних прав людини набуло особливої актуальності. В умовах воєнного стану, який триває з 24 лютого 2022 року, деякі права людини та громадянина України можуть зазнавати обмежень та порушень з боку агресора, тому роль міжнародних механізмів захисту прав людини, зокрема Європейського суду з прав людини, стає дуже важливою.